

Täysistunto

Tiistai 15.2.2022 klo 14.00—15.27

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ympäristönsuojelulain ja vesilain 11 ja 18 luvun muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 243/2021 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Mennään keskusteluun. — Ministeri Kari.

Keskustelu

14.02 **Ympäristö- ja ilmastoministeri Emma Kari** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoiset edustajat! Hallitus esittää muutettaviksi ympäristönsuojelulakia ja vesilakia. Esityksen tärkein tavoite on selkeyttää ja parantaa lupamääräysten muuttamista ja jätteenkäsittelyn vakuuksia. Esitys pyrkii parantamaan lupamääräysten muuttamista koskevaa aloitemenettelyä. Toiminnanharjoittajien selvitysten, joita tarvitaan aloitteen käsittelemiseksi, toimittaminen säädettäisiin velvoittavampaan muotoon. Tämä auttaisi valtion ja kunnan lupaviranomaisia saamaan nykyistä paremmin näitä selvityksiä ympäristöluvan muuttamista koskevaa päätöksentekoa varten.

Aloitemenettelyn tueksi säädettäisiin myös lupaviranomaisen mahdollisuudesta kuulla eri osapuolia, siis toiminnanharjoittajaa ja haitankärsijöitä, myös lupaviranomaisen laatimasta päätösluonnoksesta. Jätteen vakuussäätelyä tarkistamalla taas halutaan selkeyttää vakuusmäärän muuttamista tilanteessa, jossa vakuudet eivät kata ympäristöluvassa edellytetyistä jätehuoltotoimista aiheutuvia kustannuksia. Samalla säädettäisiin jätteenkäsittelyn vakuuden soveltamisalaa. Nykyistä selkeämmät säädökset tukisivat myös toiminnanharjoittajia ja ohjaisivat lain soveltamista yhdenmukaiseen suuntaan, mikä on kaikkien etu.

Nämä säädökset koskevat myös kaivosten kaivannaisjätteiden jätevakuuksia ja edistävät niiden ajantasaisina pitämistä. Esitys liittyy siis myös hallitusohjelman kirjaukseen kaivostoiminnan ympäristönsuojelun parantamisesta. Tavoitteena on, että esimerkiksi konkurssitilanteissa vakuudet riittäisivät tarvittaviin jätehuoltotoimiin eikä niitä rahoitettaisi valtion talousarviosta.

Lupaviranomaisille säädettäisiin mahdollisuus määrätä luvassa, että toiminnanharjoittajan olisi määräajoin arvioitava vakuuden riittävyttä ja ilmoitettava tästä valvontaviranomaiselle. Ympäristönsuojelulakiin ja myös vesilakiin lisättäisiin vanhojen päätösten julkaisemista koskevat säädökset, jotka mahdollistaisivat päätöksiin sisältyvien välttämättömien henkilötietojen julkaisemisen viranomaisen verkkopalvelussa. Tällaisia tietoja ovat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 9/2022 vp

lähinnä toiminimellä elinkeinoa harjoittavan henkilötiedot. Tavoitteena on edistää ympäristötiedon saatavuutta.

Esitykseen sisältyy lisäksi liha-luujauhon polttoa koskevat muutokset, joiden tarkoituksena on panna osaltaan täytäntöön Euroopan unionin asetusta, jonka mukaan liha-luujauhoa voidaan polttaa ilman jätteenpolttolainsäädännön vaatimusten noudattamista. Esityksen tarkoituksena on selkeyttää liha-luujauhon polton ympäristösäätelyä ja viranomaisten vastuunjakoa.

Kokonaisuudessaan hallituksen esityksen tavoitteena on selkeyttää nykyistä säätelyä ja parantaa sen toimivuutta. Se voi siis omalta osaltaan parantaa lupien yhdenmukaista, laadukasta ja jouhevaa käsittelyä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Elo.

14.05 Tiina Elo vihr: Arvoisa puhemies! Alkuun kiitos ministeri Karille hallituksen esityksen esittelystä.

On tärkeää, että ympäristönsuojelua säätelevä lainsäädäntömme pysyy ajan tasalla, jotta ympäristönsuojelun hyvän tason edellyttämiin tarpeisiin pystytään reagoimaan mahdollisimman nopeasti. Lähtökohdan tulee olla se, että ympäristön pilaantuminen pystytään estämään mahdollisimman tehokkaasti ja jos pilaantumista tapahtuu, siitä aiheutuvat kulut eivät jää valtion kustannettaviksi.

Tällä hallituksen esityksellä tähän pyritään ajantasaistamalla jätevakuuksia sekä parantamalla ympäristölupien päivittämistä koskevaa aloitemenettelyä. Selkeä ja yksiselitteinen lakiteksti takaa sen, että toiminnanharjoittajat saavat yhdenvertaisen kohtelun. Ajantasaiset luvat takaavat sen, ettei ympäristö pilaannu, ja riittävät jätevakuudet sen, että vahinkotilanteissa tosiaan kustannuksista vastaisi vahingon aiheuttaja eikä valtio.

Nämä muutokset tulevat tarpeeseen jo sen takia, että tällä hetkellä joidenkin toimintojen ympäristölupiin on jäänyt vanhentuneita tai puutteellisia lupamääräyksiä, jotka osaltaan aiheuttavat ympäristöongelmia tai voivat ainakin niitä aiheuttaa.

On tärkeää, että tällä esityksellä toteutetaan myös hallitusohjelman kirjausta kaivostoiminnan ympäristönsuojelun parantamisesta, kuten ministerikin totesi. Vihreille on tärkeää, että kaivosten vakuudet saadaan todellisia kustannuksia vastaavalle tasolle ja että vastuut hoidetaan kaikissa tilanteissa. Ympäristönsuojelulain nojalla vaadittavan vakuuden tarkoitus on varmistaa asianmukaisen jätehuollon toteutuminen. Se koskee myös kaivosalueiden, rikastushiekka-aitaiden, sivukivialueiden ja vastaavien jätehuoltoalueiden sulkemiskustannuksia tilanteissa, joissa kaivostoiminnan harjoittaja ei niitä pystyisi itse hoitamaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean vielä, että näillä toimilla tosiaan lisätään myös viranomaistoiminnan avoimuutta ja toiminnanharjoittajien tasapuolista kohtelua, mikä sekin on tärkeää. Tämä asia tulee ympäristövaliokuntaan meidän käsittelyyn, ja siellä siihen sitten tarkemmin paneudumme. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Heinonen.

14.07 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Lämmin kiitos ministeri Karille erityisesti tästä kaivososuudesta. Tämä nousi esille jo useampia vuosia sitten. Sain silloin toimia itse valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaoston puheenjohtajana ja muistan,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 9/2022 vp

kuinka kävimme lukuisia keskusteluja niistä tilanteista, missä nämä vakuudet olivat aivan, voisin sanoa, naurettavia niihin vahinkoihin nähden, mitä oli aiheutettu. Itse asiassa, jos oikein muistan, kun tietyissä tapauksissa pyrittiin saamaan parempia vakuuksia ja vastuita näihin kaivostoiminnan jälkihoitoihin, niin niitä sitten meidän järjestelmässämme kumottiin, että niitä ei voitukaan käyttöön ottaa. Nyt haluaisin kysyä tästä asiasta ympäristöministeri Emma Karilta, kun tunnen teidät tarmokkaana ja toimeen tarttuvana henkilönä: ovatko nämä nyt tulossa sille tasolle, että ne riittävät kaikissa tilanteissa näiden kaivosten jälkihoitoon?

Lähinnähän isoin ongelma tulee siinä tilanteessa, kun kaivos on tyhjennetty, rikkaudet on viety muualle ja sitten yhtiö ajetaan tahallaan tai muusta syystä alas, eli ei ole halujakaan niitä laittaa kuntoon. Yleensä nämä toimivat kyllä silloin, jos kaikki menee niin kuin on suunniteltu ja yhtiö tekee työnsä ja sen jälkeen jälkihoidon, mutta isoin ongelma tulee niissä tilanteissa, kun yhtiön suomalainen tytäryhtiö ajautuu konkurssiin ja ulkomaa-lainen yhtiö ei olekaan kiinnostunut. Mehän muistamme esimerkiksi tämän Dragon Minin-gin tapauksen, jossa he ainakin median mukaan viestittivät Hongkongin pörssiinkin, että kyllä me ehdimme nämä rikkaudet sieltä ennen viedä — tämäntyypisiä viestejä kun on tullut, huoli on tietysti ilmeinen.

Kysyisin ministeri Karilta myös arviota tähän kaivoslain isompaan uudistukseen. Millä tavalla se on etenemässä? Tämä on kohtuuton tilanne, jossa kuntia ei päästä kuulemaan, maanomistajien edut eivät tule kuulluiksi ja tilannetta viedään vähän niin kuin Suomessa on ollut tapana, että ”kuka ehtii, se saa pitää”. Emmehän mekään voi lähteä Norjaan öljyä poraamaan, vaikka sitä olisi kovin kiva mennä sieltä vähän meillekin hakemaan. Siksi kysyisin: miten tämä oikeudenmukainen järjestelmä kaivoslakiin on etenemässä, ja eiväthän ne julkisuudessa olleet keskustelut pidä paikkaansa, että hallitus olisi tässä riitaisa ja näitä ihmisten toivomia uudistuksia kaivoslakiin ei tällä kaudella saataisikaan kuntoon?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Östman.

14.10 Peter Östman kd: Kiitos, herra puhemies! Ympäristönsuojelu ja vesiensuojelu ovat äärimmäisen tärkeitä asioita. En ole tämän aihealueen asiantuntija, koska en istu ympäristövaliokunnassa, ja haluaisin kysyä muutaman kysymyksen sitten vastuuministeriltä.

Näin päällisin puolin tämä näyttää ihan hyvältä, ja periaatteenhan pitää olla, että se, joka saastuttaa, myös maksaa. Kaikenlaiseen yritystoimintaan liittyy riskejä. Näinhän on myös-kin kaivostoiminnassa, että niiden, jotka siihen lähtevät, täytyy olla tietoisia siitä, että siihen liittyy tiettyjä riskejä.

Se, mitä lähinnä toivoisin kuulevani ministeriltä, on, että onko nyt sitten arvioitu, tuoko tämä millaista byrokratiaa. Ovatko ne sellaisia helposti hoidettavia asioita, niin kuin lupa-asioita? Myönnetäänkö niitä kuinka nopeasti, ja millaisia valitusprosesseja siinä mahdollisesti on? Tietysti lakeja pitää olla, lain pitää olla tarkkaan kirjoitettuna, sääntöjä pitää olla ja niitä pitää noudattaa, mutta tietysti sitten niin, että viranomaiset hoitavat aina joustavasti nämä lupa-asiat.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Kyllönen.

14.12 Merja Kyllönen vas: Kiitoksia, arvoisa puhemies! Kiitokset ministerille odotetun lainsäädännön esittelemisestä. Kun tulee maakunnasta, jossa niin kaivos- kuin monen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 9/2022 vp

muunkin kokonaisuuden kannalta on ollut vesiensuojelun osalta erinäisiä isojaakin haasteita ja myöskin virkamiehiltä on puuttunut tietynlainen lainsäädännöllinen selkänöjä edellyttää vahvempia toimia, niin näen, että nyt on kyllä todellakin kiitoksen paikka, että tämä lainsäädäntö on saatu tänne eduskuntaan ja toivottavasti mahdollisimman pian myöskin asiallisen käsittelyn jälkeen lävitse eduskunnasta positiivisen hyrinän saattelemana.

Pidän tätä jätteenkäsittelyn vakuutta toki erityisen tärkeänä, mutta jäin vieläkin pohtimaan sitä, onko meillä alueellisilla toimijoilla edelleenkin riittäviä työkaluja toimia aktiivisesti silloin, kun tapahtuu isoja, hyvinkin dramaattisia vesihuollollisia vahinkoja joko tarkoituksellisesti tai vahingossa. Kaivospuolella erityisesti näitten vesivallien sortumiset ja muut, jotka liittyvät rakennusvaiheen tekemiseen, ovat aika isoja. Miten tätä valvontakoneistoa on tässä vuosien varrella kehitetty myös siinä suhteessa, että niitä vahinkoja ennaltaehkäistään ja koneistoa sitä varten on olemassa? — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kiljunen. [Kimmo Kiljunen: Arvoisa puhemies! Poistin puheenvuoroni, oli tarkoitus ottaa toiseen kohtaan se, anteeksi.] — Selvä. — Ja nyt ministeri Kari, 2 minuuttia.

14.13 Ympäristö- ja ilmastoministeri Emma Kari: Arvoisa puhemies! Kiitos ympäristövaliokunnan varapuheenjohtajalle ja muille puheenvuoroja pitäneille edustajille tämän asian merkityksen tiedostamisesta, ja kiitos myös kiitoksista. Pidän myös itse tätä esitystä äärimmäisen tärkeänä, ja tällä nimenomaan edistetään sekä toiminnanharjoittajien yhdenvertaisuutta että sitten ympäristön parempaa tilaa.

Ehkä liittyen tähän edustaja Östmanin kysymykseen: Ymmärrän hyvin edustajan huolen, ja itse asiassa tämän esityksen osalta on arvioitu, että tämä jopa sujuvoittaa ympäristölupien ja vakuuksien käsittelyä, koska tässä nimenomaan selkeytetään toimintatapoja ja se varmistaa, että viranomaisten on helpompi tulkita lakia. Eli selkeys on tässä sekä viranomaisten etu, ympäristön etu että sitten toiminnanharjoittajien etu. Kaikki tietävät, millä pelisäännöillä eteenpäin mennään.

Edustaja Heinonen kiinnitti huomiota näihin kaivoskysymyksiin, ja juurikin näin. Edustaja Heinonen tuntee asian hyvin ja on tässä täysin oikealla asialla. Tämän lakiuudistuksen tavoitteena on nimenomaan varmistaa se, että viranomainen voi päivittää nämä kaivosvakuudet, ja uskon, että viranomaiset tähän myös tarttuvat ja näin tullaan toimimaan, jotta vakuudet ovat riittäviä. Tätä esitystä valmisteltaessa on oltu yhteistyössä elyjen kanssa, ja tätä asiaa on yhteistyössä valmisteltu, joten uskon, että siltäkin osin muutos on hyvä ja elyjen toiminnalle tukea antava.

Itse tähän kaivoslain uudistukseen: hallitus viimeistelee tätä uudistusta hyvässä yhteisymmärryksessä, ja muun muassa kuntien kaavoitusosoikeuden asia tässä etenee.

Edustaja Kyllöselle: Kaivosten vahinkojen ennaltaehkäisyä edistävät tosiaan hyvät resurssit viranomaisilla. Tätä työtä on tehty, ja sitä on myös syytä jatkaa. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitokset. — Ja edustaja Heinonen.

14.15 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Kiitos ministeri Karille. On hyvä, että nämä kaivosvakuudet nyt tulevat. Lähinnä jäin itse kuitenkin vähän epäilemään sitä, saadaanko niitä sille tasolle. Nämä esimerkit Suomesta, mitä meillä on ollut, niissä puhutaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 9/2022 vp

siis ei sadoistatuhansista, ei yksittäisistä miljoonista, vaan jopa kymmenistä miljoonista. Ja tämä on se isoin ongelma, että meillä on ollut kaivoksia, jotka on jätetty: rikkaudet on viety ja sen jälkeen vastuut jätetty suomalaisten veronmaksajien kannettaviksi. Ja nyt oikeastaan kysymys on siinä mielessä erittäin vaikea, että voidaanko niin isoja vakuuksia edes asettaa, että ne olisivat aidosti täyskattteellisia, että ne kattaisivat myös nämä niin sanotut pahimmat hetket. Ne varmasti kattavat ne tilanteet, kun yritys tekee ja toimii vastuullisesti, silloin niillä voitaisiin tehdä tämmöiset lopun alasajoon liittyvät toimenpiteet. Itse toivon, että tätä vielä ministeriössä vakavasti selvitetään ja tarkastellaan, että löytyisi sentyyppinen keino.

Yhtenä keinona nousi esille — jopa asiantuntijakuulemisissa aikanaan, muistan — tällainen öljynsuojarahasto-tyyppinenkin malli. Voisimmeko siitä — jos edelleen Suomessa on halua, että meidän rikkauksiamme vie ulkomaille se, joka ensimmäisenä ehtii — ottaa edes pienen siivun sinne sivuun ja kasvattaa tämän tyyppistä rahastoa? Itse edustan toisenlaista ajattelua siinä. En kannata sitä ”kuka ehtii, saa viedä” -periaatetta. Mutta jos tämä tällä hetkellä vallalla oleva ajattelu näistä valtauksista ja ulkomaisten kaivosyhtiöiden toiminnasta Suomessa saa jatkua tämän hallituksenkin kauden jälkeen, niin toivoisin, että mietittäisiin tällaista voittoon tai louhintaan perustuvaa öljynsuojarahasto-tyyppistä rahastointijärjestelmää — tietyllä tavalla voisi puhua tällä työnimellä — millä voisimme varmistaa sitten näitä ongelmatilanteita. Se on totta, että siinä tilanteessa tietysti ne vastuullisetkin toimijat maksaisivat sen holtittoman, vastuuttoman toimijan vastuuta, mutta tässä tapauksessa en pitäisi sitäkään pahana, varsinkaan sen takia, että nyt meidän rikkauksiamme viedään aika lailla vapaasti maailmalle.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ympäristövaliokuntaan.